

**In memoriam
VLADIMIR HANGA
(1920-2013)**

Mihnea-Dan RADU*

Vladimir Hanga a fost unul dintre cei mai valoroși profesori de drept din România și din întreaga lume. Prin trecerea sa în lumea dreptilor a lăsat în urmă un gol imens, care nu va putea fi umplut decât cu mari eforturi. Căci Domnul Profesor a fost printre pușinii specialiști care s-a ridicat la un nivel care să atragă respectul întregii comunități academice mondiale. Longeviv, Domnia Sa a știut să strunească timpul în așa fel încât durata să îi fie optim utilizată. „Să folosești fiecare sfert de oră” mă povățuia atunci când, sub atenta sa îndrumare, îmi definitivam teza de doctorat. Sfat înțelept, căci timpul poate fi prieten sau dușman, după cum ești capabil să păstrezi ritmul.

Am avut privilegiul de a fi unul dintre pușinii discipoli ai marelui maestru. Alături de domnia sa, am asistat la zeci de ore de curs, încercând să receptez măcar o mică parte din harul cu care capta atenția studenților. Adept modern al stoicismului, Profesorul obișnuia să insiste asupra valorilor umaniste care trebuie să îl însuflețească pe fiecare jurist. Invocarea cuvintelor lui Hermogenian „*hominum causa ius constitutum est*” (D., 1, 5, 2) constituia un prilej de a sublinia faptul că dreptul roman a fost dedicat omului; conceptul de „drepturile omului” nefiind așadar o invenție a timpurilor moderne. Însă în același timp era atrasă atenția studenților asupra faptului că, alături de drepturi, trebuie să avem în vedere și obligațiile omului, fără de care societatea decade. Omul este așadar valoarea supremă, dar el trebuie să existe ca parte dintr-un sistem social a cărui bună funcționare este asigurată de normele juridice. Celebrul adagiu care dă și titlul revistei noastre „*Fiat iustitia pereat mundus*” era interpretat de profesorul Hanga în sensul de „să fie justiție ca să nu piară lumea” dreptul fiind așadar un mijloc necesar iar nu un scop în sine.

Pe parcursul vieții sale îndelungate, Profesorul a excelat în tot ce a făcut. A absolvit Liceul „Ferdinand I” din Bacău (1939) și Facultatea de Drept din București (1943) în calitatea de șef de promoție, a susținut două doctorate, unul în drept (1947) și altul în științele politico-economice (1949), obținând la ambele titlul de „laureat”.

În 1962 i s-a atribuit titlul de doctor docent în științe, iar spre finele carierei cel de doctor honoris causa de către Universitatea de Vest din Timișoara (1997),

---

* Lector universitar doctor, Universitatea Creștină „Dimitrie Cantemir”, Facultatea de Drept Cluj-Napoca.

Universitatea „Aurel Vlaicu” din Arad (2004) și de către Universitatea de Vest „Vasile Goldiș” din Arad (2010).

Pentru autoritatea sa profesională și prestigiul său didactic a fost ales decan al Facultății de Drept din Cluj-Napoca și apoi prorector al Universității.

Cunoscător al mai multor limbi străine și apreciat de cele mai importante facultăți de drept din Europa a fost propus și ales prin vot secret în două sesiuni (1977-1980 și 1980-1984) ca expert O.N.U. pentru drepturile civile și politice.

Membru al societății oamenilor de știință Pugwash – premiată cu premiul Nobel pentru pace – profesorul Hanga a depus în cadrul acesteia o apreciată activitate, iar între anii 1984-1988 a fost numit membru al Curții de Arbitraj de la Haga.

Importante publicații străine de specialitate l-au numărat printre membrii lor corespondenți: „Southeastern Europe” a Universității din Arizona (S.U.A.) și „Grotiana” din Amsterdam.

Ca romanist și istoric al dreptului a fost ales membru în cele mai de seamă societăți internaționale de specialitate: Société „Fernand de Visscher” pour l’histoire des droits de l’antiquité (Bruxelles), Société d’histoire du droit (Paris), Société Jean Bodin pour l’histoire comparative des institutions (Bruxelles). În cadrul acestor societăți, Profesorul a fost un membru activ, participând la conferințele și simpozioanele organizate periodic și publicând materiale științifice valoroase în revistele și volumele editate la nivel internațional.

Dovada valorii profesorului Vladimir Hanga rezultă și din misiunea ce i-a fost încredințată de către celebra Universitate liberă din Bruxelles, de a publica realizările științei istorico-juridice românești în colecția de 15 volume editată de prestigioasa universitate sus menționată.

De-a lungul timpului, a publicat numeroase volume, referitoare nu numai la istoria statului și dreptului roman, dar și la istoria universală și în special la cea antică. Ca istoric al dreptului românesc, prof. Vl. Hanga a publicat în a sa Crestomație în 3 tomuri, textele de bază ale instituțiilor respective, cele mai multe texte fiind traduse pentru prima dată în românește din limbile latină, greacă și slavonă veche. Tratatul său de istoria dreptului românesc a cunoscut mai multe ediții, iar pentru străinătate Academia Română i-a publicat lucrarea „Les institutions du droit coutumier roumain”, bine primită și apreciată în cercurile de specialitate.

A publicat numeroase ediții ale cursului său de drept roman, precum și un valoros tratat care continuă să fie și astăzi un element de referință în literatura romanistică. Bine cunoscute sunt și volumele „Cetatea celor șapte coline”, „Mari legiuitori ai lumii” (2 ediții), „Caius Iulius Cezar”, „Etudes d’histoire du droit”, monumentală ediție a lucrării lui H. Grotius, „Despre dreptul războiului și al păcii” și lucrarea „Dreptul și tehnica juridică”, în care se aduc noi contribuții în materie. La aceste lucrări se adaugă peste 170 de articole și recenzii privind istoria dreptului și istoria universală, publicate în revistele din țară și străinătate.

Cunoscător temeinic al limbii latine, profesorul Hanga a făcut parte din colectivul de cercetători al Academiei Române care au tradus și editat documentele medievale transilvănene (publicate în 10 volume, de Academie). În anul 2002 a tradus din limba latină Instituțiile lui Iustinian, pe care le-a însoțit de note și

comentarii. Venind în sprijinul *cupidae legum iuventutis* a elaborat lucrarea „Limba latină pentru juriști” precum și un dicționar juridic latin-român.

A întocmit și un valoros dicționar juridic englez-român și român-englez, primul de acest gen din literatura noastră de specialitate, un mic dicționar juridic român, în care se evidențiază originea etimologică a termenilor juridici și un volum de adagii juridice latinești, traduse și comentate. A colaborat la Dicționarul diplomatic român iar în Enciclopedia civilizației romane a redactat partea referitoare la instituțiile juridice romane.

Apreciind activitatea științifică a profesorului Vladimir Hanga, Academia Română i-a acordat în anul 1981 premiul „Simion Bărnuțiu”.

A fost invitat să țină cursuri, prelegeri și conferințe la numeroase universități din străinătate, cu care ocazie a expus probleme de istoria dreptului românesc, de receptarea dreptului romano-bizantin, de drept internațional, de drept geto-dac, despre marii juriști români, despre opera lui Hugo Grotius, despre actualitatea dreptului roman, despre istoria economiei naționale etc. Instituțiile la care a predat sau a conferențiat: Collège d'Europe, Bruges (1971); Facultatea de Drept din Paris (1969); Facultatea de Drept din Strassbourg (1969); Conferința U.N.E.S.C.O., Varna (1968); Facultatea de Drept din Amsterdam (1971) și Leiden (1971); Universitatea din Cambridge (1967); Congresul juridic din Düsseldorf (1972); Universitatea din Heidelberg (1974); din Kiel (1975); Institutul Max-Plank (1976); Universitatea din Sassari (1976); Colocviul de romanistică din Leipzig (1977), Facultatea de Drept din Geneva (1978); Congresul istoricilor din Viena (1965) și din București (1980); Congresul orașelor înfrățite din Liubliana (1967) etc.

Ca profesor, a predat la Facultățile de Drept din București, Cluj-Napoca, Arad și la Facultatea de Studii Economice din Cluj-Napoca. În această calitate a ținut în principal cursuri de drept roman dar și de istoria dreptului, istoria economiei și a gândirii politice, drept civil, teoria statului și dreptului, dreptul internațional privat, tehnica juridică, informatica juridică și organizații economice internaționale. A fost conducător de doctorat în domeniile drept roman și istoria dreptului.

Pentru activitatea sa didactică a fost decorat de mai multe ori; figurează în Enciclopedia Română și în două enciclopedii străine (Cambridge și Marquis Who's Who in the World / USA).

Deși în 16 iunie 2013 a plecat dintre noi, profesorul Vladimir Hanga nu ne va părăsi niciodată. Personalitatea sa va continua să ne inspire și opera sa va rămâne pentru totdeauna o referință de seamă pentru orice jurist.

